

Wysokogórskie stanowiska ze sztuką naskalną w wąwozie Kyzyl Dara w Uzbekistanie

Celem projektu jest analiza rytów naskalnych w wąwozie Kyzyl Dara położonym w Uzbekistanie, na zachodnim przedgórzu gór Tien Szan. Pierwsze petroglify zostały odkryte w 2019 roku przez członków ekspedycji archeologicznej Instytutu Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego, którzy od sześciu lat prowadzą intensywne prace badawcze nad osadnictwem prądziejowym w tym regionie górskim. Badania ekspedycji skupiają się na stanowiskach paleolitycznych, jednak przy okazji badań powierzchniowych odkryto bardzo bogate skupisko rytów naskalnych (tzw. petroglifów), położonych na grzbiecie górskim w połowie drogi pomiędzy dwoma dolinami, w których skupiały się dotychczasowe prace archeologiczne.

Pobieżna dokumentacja rytów, wykonana dotychczas pozwala szacować, iż to nieznanne dotychczas stanowisko archeologiczne liczy kilka tysięcy przedstawień naskalnych umieszczonych na pionowych skałach na wysokości pomiędzy 2600 a 3100 m n.p.m.

Niniejszy projekt ma na celu pełną dokumentację i wieloaspektową analizę tego jednego z najwyższych położonych w Uzbekistanie i jednocześnie jednego z najbogatszych zgrupowań stanowisk ze sztuką naskalną. Wśród wykorzystanych metod znajdują się nie tylko analizy przedstawień i typologii, ale również analizy przestrzenne, mikromorfologii czy próby datowania bezwzględne stanowiska z wykorzystaniem kilku metod.

Pierwszym etapem będzie pełna dokumentacja głównego skupiska oraz określenie jego dokładnego zasięgu. W tym celu wykonane zostaną zdjęcia poszczególnych petroglifów a także fotoplany całego stanowiska z wykorzystaniem drona lub latawca. Pozwoli to na wykonanie analiz przestrzennych wewnątrz głównej koncentracji petroglifów. Dodatkowo dla wybranych przedstawień, na podstawie wykonanych zdjęć, stworzone zostaną modele 3D, które następnie pozwolą na analizę mikromorfologii samych rytów oraz określenie, jakim narzędziem zostały one wykonane. Analiza ta jest o tyle ważna, iż jednym z najtrudniejszych aspektów analizy rytów naskalnych, jest określenie ich wieku. Rozpoznanie surowca z jakiego wykonane były narzędzie do tworzenia rytów, może pozwolić na ustalenie ich przybliżonego wieku.

Drugim etapem badań, będzie analiza samych przedstawień i ich wzajemnych relacji. Analizie poddane zostaną zarówno przedstawieni figuralne zwierząt, jak także przedstawienia abstrakcyjne i symboliczne. W przypadku tych ostatnich wzięte zostaną pod uwagę szczególnie relacje pomiędzy przedstawieniami abstrakcyjnymi i przedstawieniami figuralnymi a także kwestie stylistyczne. Ważnym aspektem będzie także analiza porównawcza przedstawień pochodzących z innych znanych stanowisk ze sztuki naskalnej z obszaru Uzbekistanu i całej Azji Centralnej.

W celu określenia wieku analizowanych petroglifów, wykorzystanych zostanie kilka metod. Próbkę służącą do datowania będą pochodzić z wkopów sondażowych i samych przedstawień. Chcąc uzyskać wyniki datowania bezwzględne warstw na stanowisku wykonane zostaną niewielkie wykopy sondażowe, a w celu datowania bezpośredniego petroglifów pobrane będą próbki manganowej patyny, która je pokrywa.

Przeprowadzone zostaną również analizy przestrzenne głównego skupiska przedstawień i jego okolic z wykorzystaniem środowiska GIS.

Pozwoli to odkryć cechy wyróżniające miejsce, w którym znajduje się to wyjątkowo liczne zgrupowanie petroglifów, a także jego relacje z dwoma dolinami znajdującymi się na zachód i wschód od stanowiska, zawierającymi ślady osadnictwa od środkowego paleolitu po okres nowożytny.

Petroglify lokalizowane w górach Uzbekistanu są furtką do wejrzenia w sposoby myślenia prądziejowych społeczności. Ich analiza służy nie tylko zrozumieniu ewolucji ludzkiej kreatywności i umiejętności myślenia abstrakcyjnego, ale również pozwala w wyjątkowy sposób dotknąć najdawniejszej przeszłości ludów praindoeuropejskich, z którymi niektórzy badacze łączą społeczności epoki brązu i żelaza Azji Środkowej.

Podsumowaniem przedstawionego projektu będzie obraz stanowiska archeologicznego pełniącego w przeszłości określoną rolę dla pewnej społeczności, funkcjonującego w konkretnym okresie czasu. Projekt będzie stanowił również pierwszy krok do poszerzenia wachlarza analiz używanych w Azji centralnej o nowoczesne metody datowania petroglifów. Użycie kilku metod pozwoli porównać wyniki, a także zweryfikować ich skuteczność na tego typu stanowiskach.